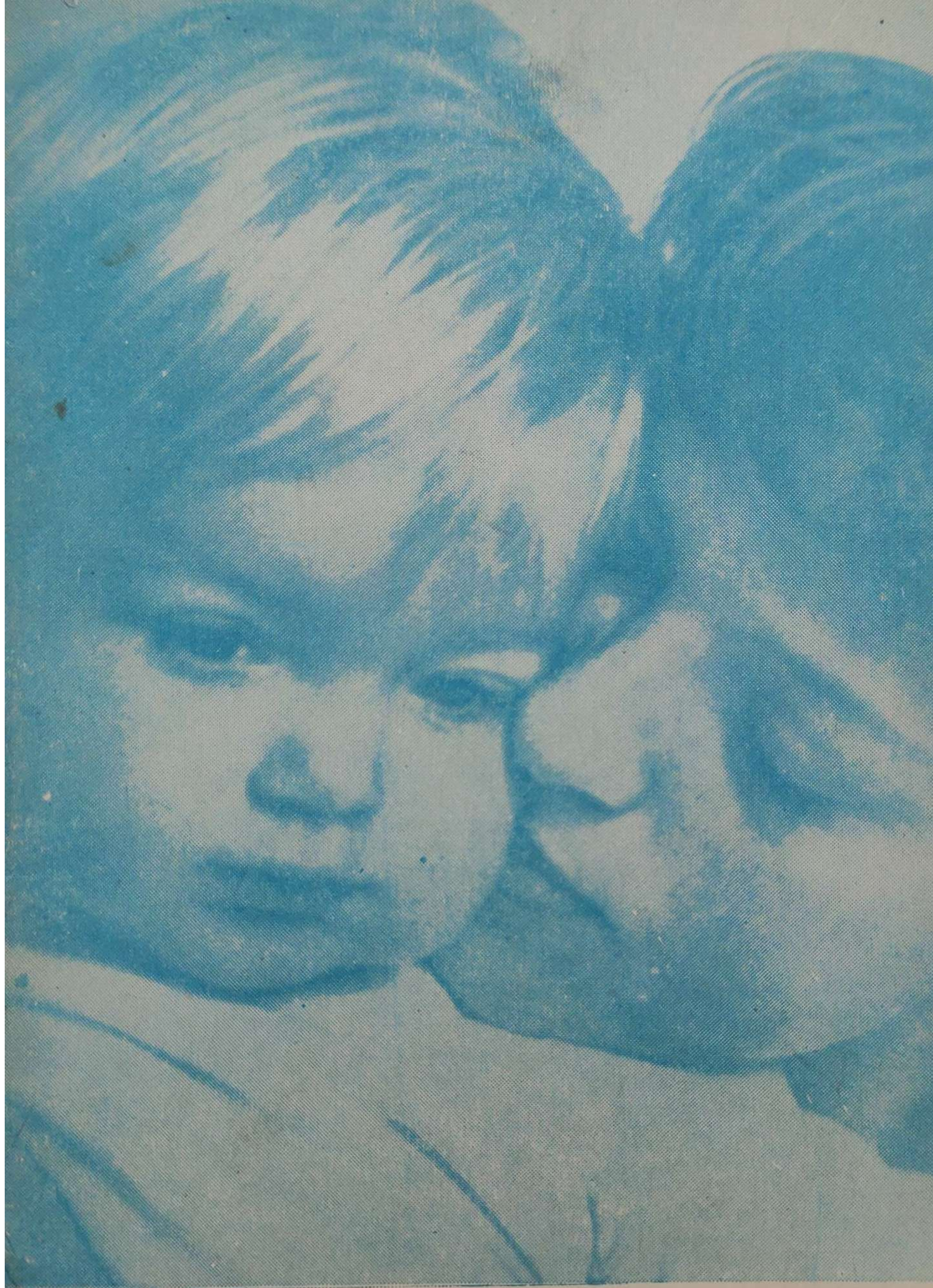

KNJIŽNICA

»VJESNIKA«
ĐAKOVAČKE BISKUPIJE

7.

RIJEČ BRAČNIM DRUGOVIMA

II izdanje

ĐAKOVO 1964.

I

Svećenikova riječ

Izdala: Knjižnica »Vjesnika đakovačke biskupije« u Đakovu. — Odgovara: Vilim Hiršnhauzer, svećenik, Đakovo, Štrossmayerov trg broj 6.

Dopuštenjem Biskupskog ordinarijata u Đakovu broj 2150/1963. od 26. studenog 1963. godine.

Tisak: »Tipografija« grafičk· poduzeće, Đakovo

Radi se našoj sreći u obitelji

Ovo nekoliko riječi upravljeno je muževima i ženama. Oženjeni se pitaju, kako će se uskladiti naredba Božja gledom na rađanje djece s ovim današnjim stanjem u obitelji i svijetu. Da na to važno pitanje odgovorimo, sastavljen je ovaj mali prikaz. Jedno vas odmah na početku upozoravamo: mi ovdje apeliramo na *ljude dobre volje.* Tko misli, da se može u braku živjeti neovisno o naravnom zakonu, kojeg je Bog uredio, za takova čovjeka nisu napisani ovi retci. Jer sve ovo, što ćete ovdje čitati, temelji se jedino i isključivo na Božjem zakonu!

Solidni temelji naše sreće u obitelji:

Po Božjoj objavi znamo, da je Bog stvorio čovjeka na svoju sliku i priliku. Bog je čovjeku dao moć, da s njim surađuje pri rađanju novog ljudskog bića; i u tu svrhu stvorio ga je u dva spola. Bog je htio, da po prvom paru stvorenih ljudi napuči ovaj čitav svijet. Zato im je dao prvu životnu zapovijed ovim riječima: *Plodite se, množite se, napučite ovaj svijet i vladajte njime.* Ovim riječima Bog je za sva vremena ustanovio bračnu vezu. Ujedno su ove riječi značajne zato, jer se u njima izražava Božja volja, po kojoj se moraju ravnati svi oni, koji žele stupiti u bračnu vezu.

Čovjek je stvoren da bude sličan Bogu:

Vrijedno je, da se malo zadržimo na značenju tih riječi: Bog daje pravo svakom bračnom paru da sudjeluje zajedno s njim u stvaranju novih ljudskih bića. — Evo kako!

Čovjek je stvoren na sliku i priliku Božju. Bog je tim htio naznačiti kako je glavni cilj čovjeka da bude što sličniji Bogu. A Bog u svojoj ljubavi hoće da i drugima priopći dio svoje dobrote i sreće. Zato je i čovjeku dao dio svoje stvaralačke moći.

Da čovjek bude posrednikom te Božje ljubavi, najbolje pokazuje tim, što daje život novim ljudskim bićima. Tako oženjeni postaju na najdostojniji način Bogu slični. Začeti, rađati i uzgajati djecu, to je bitna svrha ženidbenog staleža i ujedno naravni put, da se postigne potpuni razvoj duše i tijela djeteta. Samo *plodna ljubav* stvarna je slika Božje ljubavi. Tako je ljubav, koja daje život fizički i duhovni, — život naravni i život milosti, — prava slika i prilika Božjeg života. To je prvo, što je Bog htio postići, dajući ljudima dio svoje svemoći.

Čovjek je stvoren da postigne vječni život:

Drugo je još veće: Svaki čovjek rođenjem svojim dobiva također mogućnost vječnog života. Kad roditelji dovedu dijete na ovaj svijet, tim mu poklanjaju ne samo vremeniti život nego ga ujedno stavljaju na prag vječnoga života. Jer zemaljsko rađanje je preduvjet da se postigne blaženi život na nebu. Nemoguće je ocijeniti veličinu toga dara ili odvagnuti štetu, koju duša trpi, kad

ga odbija. Zato oženjeni ne mogu iskazati veće ljubavi nego kad u novorođenom djetetu ponude samom Bogu biće, koje će ga navijeke slaviti. Kako će im sam Bog biti zahvalan?

Šta Bog određuje gledom na rađanje djece?

S ovim dvjema istinama odmah se nameće pitanje: da li Bog određuje, koliko roditelji moraju imati djece?

Izrično se nigdje ne kaže koliko pojedini bračni par mora imati djece. Ali se nakana Božja može naslutiti iz samih riječi, kojima je Bog ustanovio brak. —

Evo šta Bog kaže:

— »Plodite se!« — Nitko od roditelja ne će reći, da je plodna ona njiva, s koje ratar požanje samo onoliko žita, koliko je posijao. Svakako očekuje od ploda više nego što je bilo sjemena. — Muž su i žena *Božja njiva*, s koje Bog očekuje više ploda nego što njih dvoje predstavlja. Zato ako roditelji imaju samo dvoje djece, to još ne znači »plodite se!« — Plod je onaj višak, koji se istom s *trećim djetetom* počinje računati.

— »Množite se!« — kaže dalje riječ Božja! Ako je treće dijete istom prvo dijete plodnog viška ili povećanje ljudskog roda, sigurno to još ne znači »Množite se!« Jer jedanput jedan jeste samo jedan! Istom dva puta po jedan, daje dva! S *četvrtim dakle djetetom* roditelji ostvaruju značenje riječi Božje: »Množite se!«

— »Napučite ovaj svijet!« — naglašava još riječ Božja! Kao da hoće kazati, neka se razvijaju po djeci vaše djece novi puci i napuče nove kra-

jeve na svijetu. Zato istom peto, *šesto pa i više djece* ostvarit će ovaj plan, što ga je Bog planirao odmah na početku.

Plan Božji

A plan je Božji jasno izražen u ovoj prvoj Božjoj povelji. Bog ne kaže, da samo napučimo ovaj svijet nego još nadodaje: *I vladajte njime!* — Ne kaže Bog: i onda, kad se namnožite, obogatite se! Postati bogat — to je malo i skoro ništa u očima Božjim. Nego Bog hoće, da mi postanemo vladari svega bogatstva na ovom svijetu. To ćemo postati, ali samo pod jednim uvjetom, da se zaista množimo. Tu je istinu naš narod već odavno izrazio ovim riječima: jedno dijete, — nijedno! Dvoje djece — pola djeteta! Troje djece — istom jedno! — Jer šta koristi čovjeku posjedovati veliko bogatstvo ako ga nema kome predati i ako ga nema tko iskoristiti.

Kako se sve ovo u životu doslovce ispunja, poslušajte ovaj primjer. Bio sam u podravskom selu na misijama. Vrijedni Podravci kao dobri gospodari, a još bolji čuvari, izgleda, da su najbogatiji seljaci naše domovine. Pa ipak u jednom se varaju, i to sad skupo plaćaju. O tom nam priča jedna njihova žena:

Kad sam se udala, nisam htjela četiri godine imati poroda. Čuvali smo se začeća. Tada sam oboljela. Tri sam se godine liječila, mnogo potrošila, ali bez uspjeha. Ostala sam nerotkinja. Od tada se muž sve više tuđi od mene. Najteže mi je, kad dođe Božić. Pun stol najljepših jela i pečenja. A moga muža nema. Onda se sama napla-

čem, ne okusim ništa, nego uzmem dvije košare, napunim ih pečenjem i kolačima i pođem po selu tražiti djecu, da im to podijelim. A već je četrnaesti Božić prošao u takvoj tuzi... Ovako žalosno zaključi ona naša Podravka. Zar nemamo pravo, da zaključimo: šta koristi čovjeku posjedovati veliko bogatstvo, ako ga nema tko upotrijebiti?

A bogatstvo ovoga svijeta i svemira toliko je, da ga mnogi i nebrojeni puci ne će moći iskoristiti. Zato Bog hoće, da nas ljudi bude toliko, kako bi svim zemaljskim bogatstvom vladali, a ne samo obogatili se njime. Eto što je pravi plan Božji!

Ideal Katoličke Crkve

Prema tim riječima sv. Pisma Katoličkoj je Crkvi bio oduvijek ideal: *obitelj s mnogo djece.* Ako ćemo pravo govoriti, nije to samo ideal, nego je to u normalnim prilikama *stvarna dužnost.* Po nauci sv. Crkve supruzi stupajući u brak uzimaju si kao dužnost da doprinesu svoj udio po djeci kako za napredak i čuvanje ljudskog roda, tako i širenje Katoličke Crkve. To je onaj dvostruki dug, koji oni duguju Katoličkoj Crkvi i čovječanstvu. Kako su prijašnje generacije očuvale čovječanstvo i predale sva kulturna dobra današnjem naraštaju, to isto imaju za dužnost danas živa pokoljenja: predati svom potomstvu? Zar da naša generacija ostaje izdajnička? — Oženjeni nisu izuzeti od te dužnosti, osim ako zato motivi, koji ograničavaju širenje ljudskog roda, predstavljaju prestupak protiv ustanovi bračnog zakona i života.

Da li Crkva dopušta ograničenje poroda?

Ako Katolička Crkva preporučuje obitelji s najmanje četvero djece, a po mogućnosti i šestero i sedmero, to ne znači, da zahtijeva od oženjenih da rađaju toliku djecu, koju ne će moći ni uzdržavati ni odgajati. Crkva samo preporuča, ali pušta slobodu pojedinom bračnom paru da to odluči po svojoj savjesti.

Jer Crkva nije natalistička pod svaku cijenu. Ona naime preporuča da svaka obitelj ima toliko djece, koliko je moguće ne biološki nego prema razboru i slobodnoj ljudskoj volji. U određivanju broja djece Bog hoće da glavnu ulogu igra ljubav prema djeci. Kad je ovo slušala neka naša vrijedna žena reče: Sad vidim, da žena nije samo neki »stroj za pravljenje djece«. Mislim, da svaki bračni par treba da odvaže svoje sile i prema tome radi. To ne znači, da oni nemaju pouzdanja u Boga. Naprotiv, tim Boga častimo. Zar nas nije stvorio, da kao razumna bića radimo i živimo?

Ovo je pravo rečeno i jedino pametno!

Koje norme mogu služiti u tom pogledu?

Da u tom određivanju broja djece vjernici ne zastrane, ukratko ćemo navesti norme, prema kojima se mogu ravnati.

1. Neka ozbiljno razmisle, da li će biti na njihovo *osobno dobro i sreću,* ako imaju više djece. Uzet će u obzir svoje zdravlje, svoje fizičke, materijalne i psihičke sile i mogućnosti. Pa razumno promišlivši i nakon razgovora među sobom, kad uvide, da to mogu podnijeti, i da se to njima kao

kršćanima i vjernim supruzima dolikuje, onda tu nema nikog drugog ili trećeg, koji se u to smije miješati ili što diktirati.

2. Treba da razmisle, da li će biti na *dobro i sreću njihove djece,* ako ih imaju više. Napose treba da znaju, da je dobar odgoj više zajamčen u brojnim obiteljima, nego gdje ih je samo jedno ili dvoje. Neka ih ne zavedu prividni, materijalni probici, nego se više zanimaju za duhovni odgoj svoje djece; kako će se u prvom redu oblikovati njihov značaj i duša. Neka ne zaborave, da su skoro svi genijalni ljudi izašli iz brojnih obitelji, a ne iz bogatih!

3. Treba da uoče *zajedničku sreću i dobro obiteljske zajednice.* Što je više članova, čvršća je veza obiteljske ljubavi. Ujedno i veća pomoć roditeljima u starim danima; sigurniji su, da ne će ostati sami, napose u doba bolesti i starosti.

4. Treba da ozbiljno promisle, koliko su oni dužni doprinijeti novim članovima svoje obitelji, *općem dobru sadašnje i buduće ljudske zajednice.* S jedne strane dužni su dati svom narodu novih sinova i kćeri, koji će vjerno predavati budućim naraštajima sve duhovno i kulturno blago, što su im dosada namrli pradjedovi. To je gledom na užu narodnu zajednicu. A još više duguju gledom na širu i sveopću vjersku zajednicu. Da se vjera učvrsti, očuva, a vjerska zajednica proširi, dužni su roditelji ne samo najnužnije u djeci dati, nego u tom se pokazati što velikodušniji, da se po mogućnosti u njihovoj obitelji rađaju i odgajaju budući svećenici i redovnici. Oni nam dolaze samo iz brojnih obitelji!

Sve u svemu, supruzi treba da ispune svoju roditeljsku dužnost velikodušno! Kad bi se kojiput našli pred pitanjem, sumnjajući, jesu li dužni dati život još kojem djetetu više, onda neka se radije odluče za život još kojeg čeda. A Božja ih Providnost ne će zapustiti, kako se već nebrojeno puta pokazalo u životu mnogih obitelji.

Godine 1963. bili smo na misijama ispod Majevice u Bosni. Svi su brežuljci puni plave posavske šljive; a mnogi se stanovnici bave sađenjem duhana, pa lijepe svote uberu svake jeseni.

U tim krajevima ima također siromašnih gospodara. Težak im je život, kao i ovom, koji mi je ispričao slijedeću zgodu.

Pred osam godina bio sam u najvećoj teškoći, kad mi je žena priznala, da se osjeća po četvrti put majkom. Nisam se mogao smiriti. Navalile su teške brige: šta ću i s ovo troje, a kamo li još s četvrtim. — Odlučili smo taj plod likvidirati...

— Je si li donio novaca? upita liječnik, kad smo došli.

— Jesam, evo! I vadim nekoliko zadnjih stoja.

— Eh, moj dragi, zato treba platiti 10.000 dinara; inače ne može! Odlučno će liječnik.

Ja pogledam ženu, ona mene, i oboje se okrenemo šuteći kući! — Putem sam tiho i sa stidom rekao ženi: »Vidi, ženo, mi ne možemo griješiti, jer nemamo para!«

Velečasni, dječak se rodio zdrav i lijep kao rumena jabuka, sad mu je već osam godina. To mi je najbolje i najdraže dijete, ne samo meni, nego svim u kući. Svi ga nazivamo našim malim svećenikom. Najbolji je u školi i znanjem i vladanjem. A još se rodilo iza njega troje. Od onog vremena meni ide sve na bolje. Ne bih dao dirnuti ni u jedno dijete. Sad razumijem onu Isusovu riječ: *A tko primi jedno ovako maleno u moje ime, mene prima!* — Velečasni, u mojoj obitelji zaista prebiva Isus i njegov blagoslov. Moja žena i ja smo sretni, šta vam treba više kazati!

Jedno treba napose naglasiti

Jedno treba napose naglasiti što ne smije nijedan bračni par nikada zaboraviti: »Ako se u određenim prilikama dopušta ograničenje rađanja djece, ipak se pod nikakvim uvjetima ne dopušta da se to vrši na nedopušten način, koji se protivi naravnom zakonu« (Pio XI, *Casti conubii)*. — Sveti Otac nas ovim riječima upozorava, da se u bračnim odnošajima ne smijemo služiti nikakvim sredstvima, koja priječe začeće ili začeto ubija. To je razumljivo i naravno, kad se promatra s vjerskog gledišta. Svako čuvanje od začeća ili, što je još gore, ubijanje začetog ploda, protivi se trostrukoj svrsi braka: Rađanju i uzgoju djece, međusobnoj pomoći bračnih drugova i smirenju tjelesnog užitka.

Prva svrha braka: rađanje i odgoj djece

Već prva svrha braka — rađanje i uzgoj djece — nije samo fiziološka pojava, nije samo veza tijela, ona je u prvom redu veza duša. Početak ljudskog života nije nipošto samo biološka, laboratorijska pojava, nego je ona bitno najuža veza duša, iz koje slijedi novi život, nova duša. Ta je zadaća gledom na ćudoredni poredak izvanredno

delikatna: obitelj daje prvo samoj sebi, zatim narodu i čovječanstvu, te napose Crkvi, a po Crkvi samome Bogu nove ljudske članove, osobe. To znači u prvom redu davanje, nesebičnost, ljubav. Tako je Krist učio i zato je posvetio brak svojim sakramentom. Jer bračna je ljubav posljedica i nastavak ljubavi, *kojom je Krist ljubio Crkvu i sav se žrtvovao za nju.* — S ovom naukom ne može se nikako spojiti bračni onanizam. To je prvo.

Druga svrha braka: međusobna bračna pomoć

Još se više to razabire pod vidikom druge svrhe braka, to jest, međusobne pomoći. Tek zajedno otac i majka mogu fiziološki dati novi život i tek zajedno mogu stvoriti normalne psihološke uvjete za dobar uzgoj, za prirodni i duševni razvoj djeteta. Time se i sami supruzi međusobno popunjuju i izgrađuju u cjelovitu osobnost. Za sve to traži se mnogo ljubavi i nesebičnosti: muž se žrtvuje za ženu, a žena za muža, a oboje kao roditelji zajedno za djecu. Sve se to odvija u ozračju ljubavi, koja im daje snage za svladavanje poteškoća, koje druge veze, osim obiteljske, malo kada daju. Tu ljubav i taj altruizam uzdiže na svoju pravu i stvarnu razinu sakramenat ženidbe, koji nas uči, da je bračna ljubav produženje ljubavi utjelovljenog Boga prema ljudskom rodu i Crkvi, a sve za vječni poljubac s nebeskim Ocem u blaženom gledanju.

Razumljivo je, da se ova načelna nauka ne da spojiti s gledištem onih egoista, koji u braku ne gledaju ni u svom bračnom partneru ništa drugo osim predmet spolnog zadovoljavanja. Takvima su djeca samo teret i zapreka, da se do kraja seksualno iživе. Zato se njihov život ne slaže s drugom svrhom braka.

Treća svrha braka: smirenje tjelesnog užitka

A treća svrha braka — to jest smirenje tjelesnog užitka, sve navedeno još više potvrđuje. Nauka Katoličke Crkve uči nas, da smirenje tjelesne težnje ne ostaje na samom sjetilno-tjelesnom, čisto fiziološkom području. Jer i tu čovjek mora biti čovjek: sve njegovo djelovanje mora se odvijati u skladnom jedinstvu duše i tijela. Fiziološka pojava mora da bude temelj i nosilac psihološkog doživljavanja. Ti doživljaji moraju konačno povezati njihove duše tako, da sva nijhova djela budu etički ne samo dopustiva, nego lijepa i uzvišena, da se mogu svesti na dostojanstvo sakramenata, na koje ih je Krist uzvisio. Zato u braku sva djela, pa i ona najintimnije intimnosti, ovako promatrana dio su one uzvišene cjeline, uzvišene već u naravnom pogledu, a u vrhunaravnom pogledu upravo su produženje i nastavak utjelovljenja Sina Božjega. Jer sva djela bračnog tjelesnog užitka doprinose ostvarenju rađanja novih bića, koja po sv. krstu postaju djeca Božja i baštinici vječne slave Božje.

Ne dopušta se nikakva profanacija ni zloupotreba

Eto zašto kršćanska nauka tvrdi, da se ovako lijepa prirodna i nadprirodna pojava ne smije iznakaziti, oskvrnuti ni fiziološki ni psihički. Ne smije se, jer je sama u sebi previše lijepa i sveta. A sve ono, što vrijeđa i ponizuje uredni bračni i

spolni život, spontano samo od sebe se normalnom čovjeku gadi. No ne samo od sebe, kao samo u prvi mah nekim neobrazloženim instinktom, nego i čitavim svojim bićem čovjek ne dopušta bilo kakvu profanaciju, zloupotrebu ovog tako važnog i tako svetog ljudskog doživljavanja. To je dubinska psihologija vrlo dobro uočila i primijenila (Freud, Adler, Dr. Bedenić).

To je eto prava podloga, na kojoj Katolička Crkva temelji svoju nauku protiv zloupotrebe raznih sredstava, kojima se priječi rađanje.

Kažemo: »Katolička Crkva« — jer su državni i civilni zakoni u mnogim zemljama znatno blaži. Nije ni čudo: Država ima u vidu ljude raznih vjeroispovijesti kao i one bez ikakove konfesije, te od nje ne možemo očekivati, da usvoji baš katoličko stanovište i tumačenje. Državni zakon ne propisuje nemrs u petak ni slušanje Mise u nedjelju, a to je za katolike ipak stroga dužnost; neke države dopuštaju dvoboj i spaljivanje mrtvaca, a Crkva to oboje strogo zabranjuje.

Nemoj rušiti naravni red u braku!

Dvostruka su sredstva, kojima se ruši naravni zakon i priječi rađanje:

1. *Kontraceptivni način* u pravom smislu riječi, to jest onaj, koji priječi začeće.

2. *Abortivni način,* kojim se ubija dijete pod srcem majke.

Kontraceptivni načini su slijedeći:

— Prekidanje bračnog odnošaja, upotreba prezervativa (kondom kod muškarca, dijafragma kod žene), ispiranje vagine itd.

— Sterilizirajuća sredstva i paste i druga tekuća sredstva kao razne kiseline.

— Blokada ovulacije, kad se upotrebljava isključivo kao način, da se zapriječi oplodnja.

— Kirurške operacije kao npr. uklanjanje uterusa (maternice), podvezivanje jajovoda, što je dopušteno samo u slučaju bolesti, ako nema drugog sredstva i izlaza.

Abortivni način se vrši:

— Upotrebom antimetabolita, tj. ubijanjem embrija pomoću raznih tableta ili injekcijama u slučaju izostanka redovite menstruacije.

— Nasilno izazvani pobačaj ploda bilo kirurškim zahvatom i ubijanjem ploda ispod majčina srca, bilo nasilnim izbacivanjem nezrelog ploda.

Jedini Bog ima pravo na čovjeka kao na svoje stvorenje, koje je stvorio na svoju sliku i priliku. Bog ravna čitavim ljudskim životom. Tako je život djeteta u vlasti Božjoj, makar se dijete nalazilo još pod srcem majke. Jedini ga Bog smije odatle uzeti. Drugi nitko nema to pravo.

Eto zašto su svi kontraceptivni i abortivni načini protiv naravnog i Božjega zakona i zašto ih Katolička Crkva strogo osuđuje.

Zašto ta odlučnost?

Dva su važna razloga, zbog čega Katolička Crkva ovako odlučno ustaje protiv nedopuštenog ograničavanja poroda.

P r v i r a z l o g : Zato, jer se tako nedopušteno ograničavanje protivi ne samo naravnom zakonu nego i dostojanstvu čovječje osobe. Razum

nam govori, da je sav svijet podređen naravnom zakonu. Tko ga krši, sam sebe uništava.

Čovjek je slobodno biće, zato ima moralnu dužnost, da se podvrgne svojevoljno naravnom zakonu. Ako ga prestupi, moralno griješi protiv svoje vlastite naravi. Eto zašto je čuvanje od začeća protivnaravno djelo. Upotrebljavati bračno pravo jest po svojoj naravi u prvom redu upravljeno na začeće. Narav i struktura bračnog čina jasno govori o tome. Jer inače nema nijednog drugog naravnog sredstva, kako će se život začeti i očuvati, nego naravnim vršenjem bračnih dužnosti. Zato se i sama narav pobrinula, da taj nagon bude tako silan i jak, te potiče ljude, da ga vrše. Time se neprestano iznova potpaljuje plamen života na zemlji. Inače bi se ugasio. — Također se i sva druga živa bića, skoro bez iznimke, isto tako pare i združuju, da očuvaju vrstu. To je ono bitno, što želi postići naravni zakon.

Prema tome, tko upotrebljava bračni čin pa ga izigrava, ne dopuštajući da dođe do oplodnje — bilo prekidanjem bračnog čina ili kojim drugim sredstvom — taj teško griješi protiv naravnog i Božjeg zakona.

Sveti Toma Akvinski, najveći učitelj Svete Crkve, tumači, da je grijeh čuvanja začeća po svojoj težini odmah iza grijeha ubojstva. Dok se ubojstvom uništava čovječji život, čuvanjem od začeća sprječava se rađanje tog istog čovječjeg bića. *Učinak je isti:* i jednim i drugim djelom *uništava se ljudski rod* — samo na različan način. (Contra Gentiles III, 122).

D r u g i r a z l o g — zbog čega Katolička Crkva odlučno ustaje protiv nedopuštenog ograničavanja začeća i rađanja, jesu njegove štetne posljedice.

— Sve veće opadanje rođenja vodi k istrebljenju pojedinih naroda. U Evropi najmanje se djece rađa u Švedskoj, pa zatim slijedi Slovenija, a iza nje na trećem mjestu nalazi se SR Hrvatska. Šta to znači, ne samo da je jasno, nego je žalosno sramota za nas katolike.

— Ujedno škodi zdravlju. Liječnici, ginekolozi i psihijatri jednoglasno tvrde, da svako nenaravno upotrebljavanje bračnih prava donosi sobom *živčane poremećaje,* razne upale, a ne rijetko hladnoću u bračnim odnosima i sterilnost.

— No najveća je šteta na moralnom području: supruzi se tako dadu zavesti od strasti, da traže samo sebično uživanje, a zaborave na svaku dužnost i odgovornost. Oni ne prezaju da traže također vanbračne veze, jer ih njihove *nenaravne* ne zadovoljavaju. Kad se prestane služiti Bogu, a traži samo trenutačno zadovoljenje strasti, nestane dužnog počitanja među supruzima, pa lako dođe do međusobne mržnje i do rastave. Iako uvijek ne dođe do stvarnih rastava, ipak s vremenom izblijedi osjećaj, šta je grijeh u tome svemu.

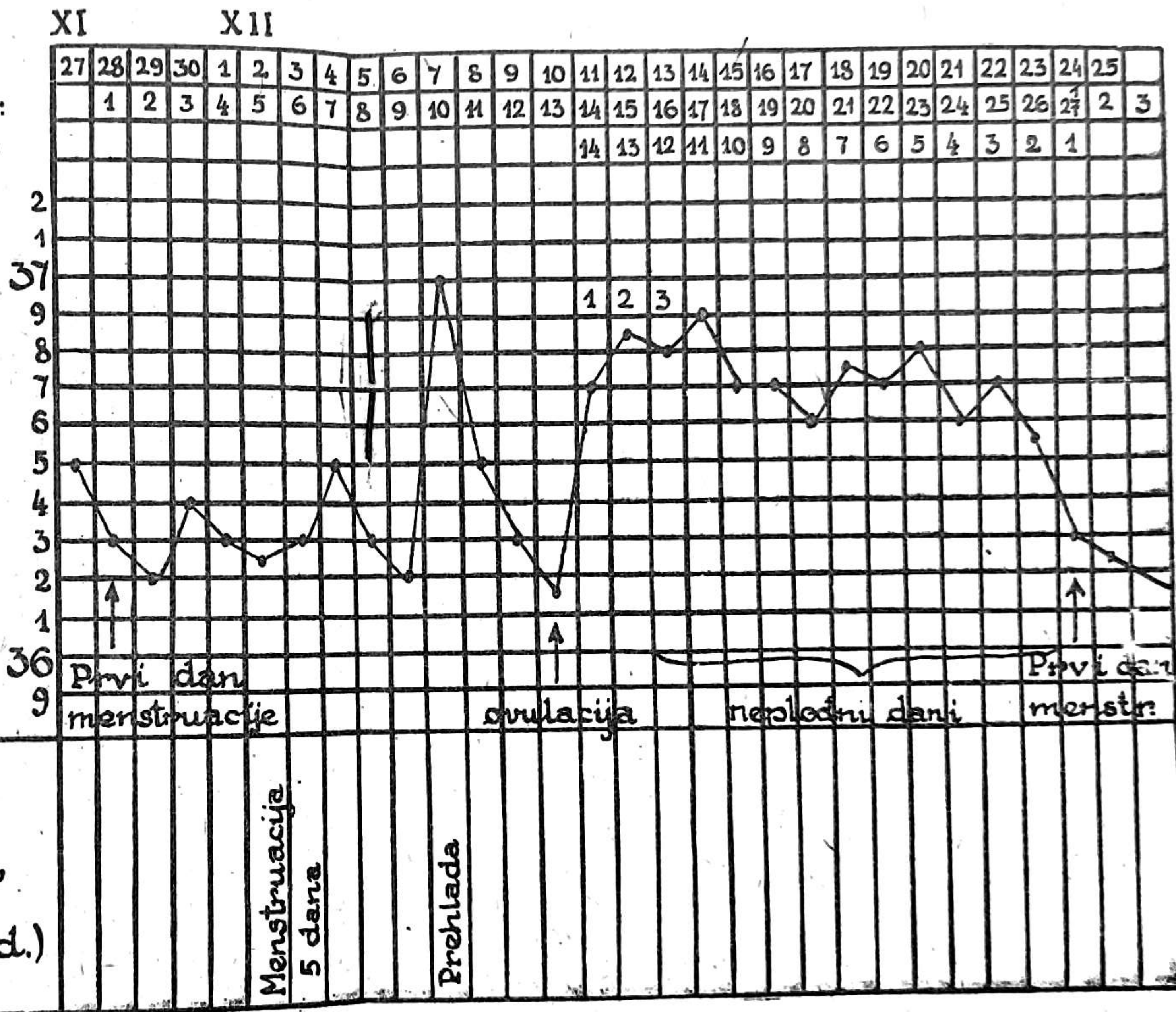
Protunaravno čuvanje od začeća je težak grijeh

Grijeh ostaje grijeh, makar ga počinjali mnogi bračni parovi. Upotrebljavati bračno pravo tako, da ne dođe do začeća i tako izigravati Božji zakon, jest težak grijeh. O tom je još Pijo XI rekao jasnu riječ: *A budući da je bračni život, po svojoj naravi — određen za rađanje djece, zato o-*

PRIMJER BILJEŽENJA OSNOVNE TEMPERATURE :

Datum:
Dani menstr. ciklusa:
Dani brojeni unazad:
(od očekivane slijedeće menstruacije)

TEMPERATURA:

Napomene i opažanja žene:
(menstruacija, bolest, prehlada, lijekovi, neprospavana noć i.t.d.)

Datum:

Dani menst. ciklusa:

Dani brojeni unazad:
(od očekivane slijedeće menstruacije)

TEMPERATURA:

2
1
37
9
8
7
6
5
4
3
2
1
36
9

Napomene i opažanja žene:
(menstruacija, bolest, prehlada, lijekovi, neprospavana noć, i. t.d.)

ni, koji upotrebljavajući ga oduzimaju mu snagu i djelotvornost, rade protiv naravi. Oni krivo i nećudoredno čine (Casti conubii). U istoj enciklici izjavljuje Sveti Otac na adresu onih svećenika, koji bez daljnjega daju odrješenje ovakvim bračnim parovima, a već godinama žive u tom grijehu, ovo: *Ako bi pak koji ispovjednik ili duhovni pastir, ne daj Bože, sebi povjerene vjernike ili sam u ove zablude naveo, ili barem u njima potvrdio, bilo to odobravajući, bilo zlonamjerno šuteći — neka takav zna, da će Vrhovnome Sucu Bogu zato izdajstvo svoje službe polagati strog račun, i neka kao sebi rečene upamti riječi Kristove: »Slijepci su i vođe slijepaca; a kad slijepac slijepca vodi, oba padaju u jamu«* (Casti conubii).

Sve su ovo posebno naglasili također naši biskupi u svom zajedničkom pastirskom pismu na sve vjernike i ovako naučavaju: »Bračni drugovi koji su krivci toga grijeha, ne mogu primiti odrješenje u svetoj ispovijedi i ne mogu primati svetu Pričest, *dok se ne poprave*. Oni, koji bi taj grijeh zatajili kod ispovijedi, neka znadu, da su obavili nevaljalu i svetogrdnu ispovijed.

Takvi bračni drugovi, koji se *čuvaju djece*, ogrješuju se ne samo o prirodan i pozitivan zakon Božji nego i po svoj narod, za koji inače vele da ga ljube. Gdje nema poroda, nema ni naroda« (Pastirsko pismo 1959.).

Dužnost oženjenih u ispovjedaonici

Eto zašto oženjeni prije ispovijedi moraju sami sebe brižno ispitati, kako stoji s tom temeljnom dužnošću u njihovu bračnom životu. Ako zataje i ne priznaju iskreno ove grijehe, njihova je ispovijed nevaljana, a sveta Pričest svetogrdna. Pa makar se već godinama tako ispovijedali, te su im ispovijedi nevaljale. To se sve može popraviti, ali uz dva uvjeta. P r v i j e, da ponovno ispovijede sve grijehe od one ispovijedi, kad je prvi put zatajen taj teški grijeh. I d r u g o, da se ubuduće zaista kane toga grijeha. Zato je važno, da se prije te ispovijedi *muž i žena skupa porazgovore* o toj stvari i zajednički utvrde odluku, po kojoj e se ubuduće ravnati. Neka se ne čude, ako bi svećenik odgodio odrješenje za koji mjesec. Tim ih želi samo još bolje pripraviti na temeljitu i plodnu ispovijed. A ujedno će kroz to vrijeme oni ne samo uvidjeti nego u praksi pokazati, da su se zbilja popravili, kako to naši biskupi naglašuju. I tim dokazati, da više ne će unijeti u svoj bračni život nešto takvo, što se protivi Božjoj volji, koja je upisana u čovječju narav i u naravne zakone. A ono, na što Bog ima pravo, nitko mu ne smije kratiti.

Ne uvedi svećenika u tešku napast

Vrijedno je još napomenuti, da neki vjernici nastoje upravo prisiliti svećenika, da im dade odrješenje, — uza sve to — što se ne će ostaviti čuvanja od začeća. Takvo odrješenje ne valja! Tko na prevaru ili silu dobiva odrješenja, ta ispovijed ne samo da ne valja nego je svetogrdna. Osim toga svaki svećenik dobro zna, da ne smije upotrebljavati vlast odrješenja, koju mu je Bog dao, protiv samog Božjeg zakona. I kad bi svećenik svijesno znao, da se neki oženjeni ne će odreći gri-

jeha, pa uza sve to dao odrješenje, ne samo da to odrješenje ne valja nego i taj svećenik smrtno griješi. Zato neka vjernici u takvim prilikama pripaze, da ne uvedu i svećenika u tešku nepriliku.

Što je s onim oženjenima, koji ne mogu imati više djece?

Prigovara se Katoličkoj Crkvi, da je u svojim zahtjevima glede rađanja djece neumoljiva, dapače nepravedna. To mogu govoriti samo oni, koji ne poznaju čitave katolič.ke nauke. Dovoljno je navesti dvije tri izreke Pija XII, pa da se takvi prigovori opovrgnu. Evo što je Papa rekao primaljama u govoru godine 1951.: »Može netko biti dispenziran od vršenja bračnog zakona (gledom na rađanje) na dulje vrijeme, dapače i za vrijeme cijelog bračnog života; zbog ozbiljnih motiva, kao npr. zbog onih, koje nazivamo indikacijom liječničkom, eugeničkom, ekonomskom i socijalnom. Odatle slijedi, da može biti moralno slobodno pridržavanje neplodnih dana (u braku), i u spomenutim prilikama to zaista i jest«. Slično ponavlja Sveti Otac u svojoj Božićnoj poruci godine 1952. za cijelu Crkvu i veli: »Oženjeni se mogu u teškim materijalnim prilikama izuzeti od bračne dužnosti rađanja, služeći se periodama, kad je žena po naravi neplodna«.

Indikacije: liječnika . . .

Vrijedno je usput spomenuti, šta sveti Otac hoće naznačiti, kad kaže: da se zbog ozbiljnih motiva mogu supruzi ispričati od vršenja bračnog zakona. Naime, da se pojedini bračni par smije poslužiti tzv. periodičnim uzdržavanjem, mora zato

imati ozbiljan razlog. To su oni, koje naše doba naziva :

— liječnička indikacija: kao npr. kad žena zbog pomanjkanja hormona ne može normalno donijeti zreo plod, nego se svako začeće završava spontanim (nesvijesnim) pobačajem.

— eugenička indikacija: kao npr. kad se rađaju od bolesnih roditelja samo defektna djeca. Po istoj je indikaciji dopušteno supruzima, da između pojedinih porođaja stave dopušteni razmak, npr. dok rođenom djetetu ne bude punih dvadeset ili dvadeset četiri mjeseca, da se ne začne novo dijete. To je naime u prilog zdravlja koliko žena, toliko i djeteta.

— ekonomska indikacija: kad se npr. zbog općeg teškog stanja u svijetu ili momentalnog u obitelji, savjetuje, da se neko vrijeme odgodi začeće ili rađanje djece. S tim je u vezi pitanje plaće roditelja.

— društvena indikacija: razumijevaju se teške društvene okolnosti, koje ne mogu uvijek trajati, ali su kojiput zaista velika zapreka za veći broj djece, kao npr. teške stambene prilike u gradovima, premala ishrana i sl.

Dakle, ako se netko nalazi u takvim teškim prilikama, da nema uvjeta za daljnje povećanje broja djece, on ne griješi, ako se čuva začeća. Ali ni tada nema nitko prava da što čini protiv Božjeg zakona: ne smije se služiti niti prekidanjem bračnog čina, niti upotrebljavati sredstva za sprečavanje začeća. Tada ne preostaje drugo, nego se uzdržavati od svojih bračnih prava ili potpuno ili djelomično (periodično) tj. povremeno. Neka nam to liječnik kaže.

II

Liječnikova riječ

Liječnikova riječ oženjenima

Periodično je uzdržavanje najpraktičniji način, kojim bračni drugovi rješavaju svoj problem savjesti. Oni imaju na to pravo zbog spomenutih indikacija. Naime, žena nije u svako vrijeme sposobna da zanese dijete. Ako bračni drugovi žive zajedno, imaju bračni odnos samo u to vrijeme, kad žena po naravi ne može zanijeti, a u drugo se vrijeme uzdržavaju od bračnih odnošaja, u tom slučaju ne bi vrijeđali Božji zakon i ne bi imali djece, dok tako žive.

Dva su načina, kako se može izračunati, kad je to vrijeme:

1. Ogino — Knausova metoda
2. Termička metoda.

Ogino — Knausova metoda

Medicinska je znanost utvrdila, da se kod svih onih žena, koje imaju mjesečne promjene (menstruacije) *uvijek u istim razmacima,* mogu utvrditi dani, u koje žena ne može začeti. Jedanaest dana prije promjene (menstruacije) neplodna je, zatim osam (8) dana plodnih, tj. uključivo od 12. do 19. dana prije prvog dana slijedeće promjene. I opet su svi ostali dani neplodni do početka promjene (sve brojeći unazad). Vidi grafikon N. 1. na strani 33.

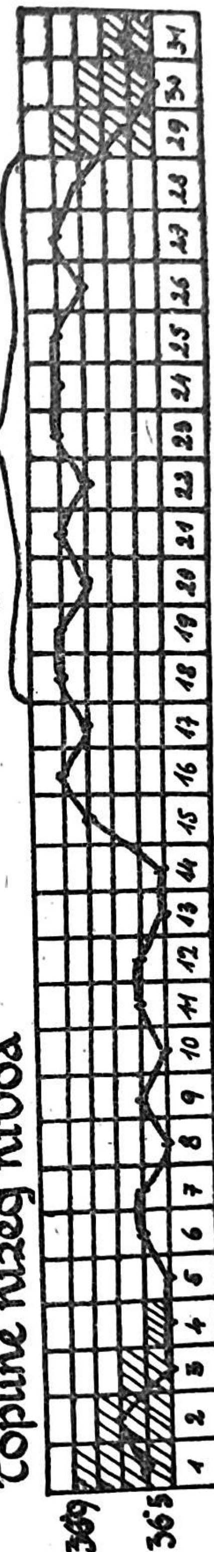
Još jednom naglašujemo, ako je kod žene mjesečna promjena *uvijek ista*, onda je ova metoda (Ogino - Knaus) *potpuno sigurna*. Ali budući da je kod mnogih žena — osobito u gradovima — mjesečna promjena veoma nestalna, sve se žene ne mogu ravnati prema ovoj metodi. Ipak je medicinska znanost pronašla i za njih jedan izlaz, a to je tzv. *termička metoda*.

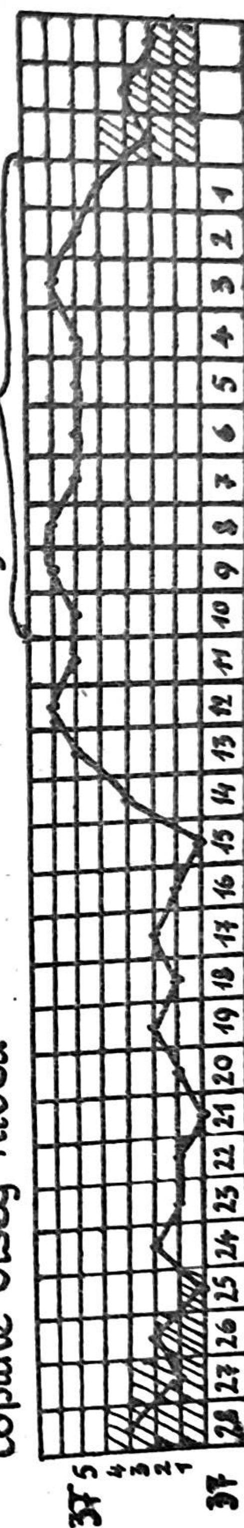
Kako se određuju neplodni dani prema termičkoj ili toplomjerskoj metodi?

Začeće, to jest oplodnja žene moguća je samo kratko vrijeme iza ovulacije. Ovulacija se zove proces, kad se jajašce ili ovulum oslobodi iz jajnika. Ona se događa između 12. i 16. dana prije slijedeće promjene (menstruacije) i to bez obzira koliko menstruacija traje kod koje žene. Obično to traje 28 dana a kod nekih samo 21 dan, a kod nekih pređe 40 dana. Menstrualni ciklus broji se od prvog dana menstruacije pa uključivo do prvog dana slijedeće menstruacije.

Kad se dakle jajašce oslobodi iz jajnika, osnovna tjelesna toplina (temperatura) žene povisi se za 4 do 6 desetinki ili crtica stupnja. To povišenje temperature je znak, da je ovulacija prošla. *To je vrijeme, kad žena ne može začeti.* I dokle god traje povišena temperatura, ne može nastati nova ovulacija, pa prema tome žena ne može začeti.

Povišena temperatura počne padati istom pred slijedeću menstrualnu promjenu. Dakle, sva se tajna tog genitalnog života kod žene sastoji u tom, da se između mjesečnih promjena mijenja tempe-

ratura kod žene. U prvom dijelu menstrualnog ciklusa, koji seže do po prilici 14. dana iza početka promjene, osnovna je temperatura niža a u drugom se dijelu temperatura diže. Tako se to povišenje i sniženje osnovne temperature redovito ponavlja svakog menstrualnog ciklusa.

Vidi grafikon N. 2. na str. 20 - 21.

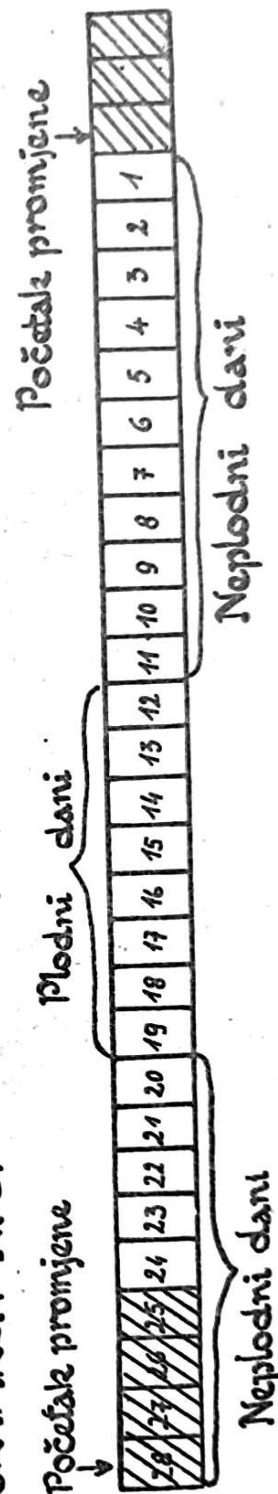
Kako se mjeri temperatura?

Temperatura se mjeri u trajanju od 5 minuta *samo ujutro*. Treba je izmjeriti odmah, čim se žena probudi, prije ustajanja. Neka se mjeri uvijek jutrom u *isto vrijeme*. Preporučuje se, da se temperatura mjeri *pod jezikom običnim toplomjerom*. Temperaturu treba *odmah zabilježiti* na za to pripravljenom grafikonu ili običnom kockastom papiru. Spajanjem jednom linijom svih točkica, koje se ubilježe u pojedine dane, dobiva se termička ili toplinska krivulja, koja zornije pokazuje padanje, odnosno povišenje temperature.

Termička krivulja može biti različna. Ne samo kod raznih žena nego i kod jedne te iste. Ipak postoji razlika razine između dvaju dijelova krivulje. *Sav se problem sastoji u tome, da se može ustanoviti, kako temperatura prelazi s nižeg na viši nivo.* Vidi grafikon N. 3. a i 3. b. na strani 31.

Određivanje neplodnih dana:

Kada — negdje u sredini menstrualnog ciklusa — nakon povišenja temperature za nekoliko desetina stupnja, *tri dana zaredom*, ostane krivulja temperature povišena, znak je, da je posve sigurno ovulacija prošla i da se nova ovulacija ne mo-

že dogoditi sve do slijedeće menstruacije. *U ovo vrijeme iza povišenja temperature*, pa do ponovnog pada temeperature za nekoliko desetina stupnja, *ne može doći da začeća!* To su neplodni dani žene. I u ono vrijeme iza menstruacije sve do 3 dana prije ovulacije, također ne može doći do začeća, ali je kod mnogih žena vrlo teško odrediti točno vrijeme ovulacije, jer se mijenja. Zato je ovo vrijeme iza menstruacije, pa do ovulacije samo relativno, djelomično sigurno da ne će doći do začeća, a iza ovulacije apsolutno sigurno, da ne može doći do začeća.

Dakle, da bismo odredili dane, kada ne može doći do začeća, treba samo ustanoviti povišenje temperature (barem tri dana zaredom) i da to povišenje temperature ostaje sve do slijedeće menstruacije.

Napomene:

1. Na noćnom ormariću svake žene treba biti navečer pripravljen toplomjer, olovka i kockasti papir (grafikon).
2. Mjerenje temperature počmite početkom menstrualnog ciklusa. Za svaki menstrualni ciklus upotrijebite novi kockasti papir.
3. Temperaturu ne bilježite otprilike! Ako niste sigurni, nemojte to jutro ubilježiti visinu temperature.
4. Kad se je u sredini menstrualnog ciklusa temperatura povisila, pričekajte još barem 2 dana, da budete sigurni u stalno povišenje temperature, jer se temperatura tijela može (ali samo

za jedan dan) povisiti za nekoliko desetina stupnja i zbog preobilne večere, neprespavane noći, alkohola itd.

5. Žene s nepravilnim menstruacijama trebaju mjeriti temperaturu stalno svako jutro tokom cijelog ciklusa, a one, koje imaju redoviti, pravilni menstrualni ciklus, mogu mjeriti osnovnu temperaturu nekoliko dana prije očekivane ovulacije i barem 3 dana iza povišenja temperature.

Korist mjerenja za opće zdravlje žene

Ako se ovih uputa žena ne drži, ne će postići željenih rezultata. Inače to nije ženi teško postići. Žena je mnogo urednija i preciznija od muškarca. Ona to usput i rado čini — strpljivo i savjesno. Radi se o jednom temeljnom problemu njezina genitalnog života.

A čemu se sve izlaže ona žena, koja uzima droge ili sredstva za sprečavanje začeća?! I to sve na svoju vlastitu štetu!

Ovom higijenskom metodom — kakva je termična metoda — žena može utvrditi i upoznati svoje tjelesno stanje, čime postaje gospodarica svoje sudbine. Bilježeći točno temperaturu ne samo da žena dobiva potpuni uvid u svoj genitalni (spolni) život, nego ujedno doprinosi liječniku sve potrebne podatke za održanje njezina zdravlja. To je disciplina, dakako, ali zdrava, po kojoj žena zaslužuje i zadobiva svoju emancipaciju ili slobodu. Zar to nije za nju opravdana nagrada i velika korist ?

Ozbiljna opomena

Neka si nitko ne utvara, da je sve ovo lako izvesti. Naprotiv, tko želi ovo postići, neka bude spreman na velika djela samozataje i žrtve. Periodično (povremeno) uzdržavanje znači veliko svladavanje! Istina, ono je utoliko lakše, jer si ga supruzi svojevoljno nameću. Na to ih nitko ne može prisiliti. — Ali se ljuto varaju oni, koji misle, da će se na taj način jeftino otresti bračnog jarma. Pa zato neki prigovaraju Katoličkoj Crkvi, da je dopuštajući periodično uzdržavanje tobože službeno i na licemjerski način dozvolila djela analogna bračnom onamizmu. — Svi ovi zaboravljaju, da je periodično uzdržavanje u skladu s naravnim zakonom jer je takva fiziologija žene, dok se bračni onamizam potpuno kosi s naravnim zakonom. To je prvo!

A drugo, što oni zaboravljaju, jest činjenica, da nitko ne može zabraniti bračne normalne odnošaje između supruga bilo u kojoj periodi menstrualnih promjena (ciklusa). Pa tako, kad si supruzi odabiru samo onu periodu, u kojoj ne može doći do začeća, nitko im to ne može prigovoriti. Jer bračno pravo nije dano samo u svrhu rađanja djece nego i za utvrđenje bračne ljubavi među supruzima.

A treće i najglavnije je to, što svi oni, koji se služe periodičnim uzdržavanjem ne isključuju prve svrhe braka, tj. začeća i rađanja, nego ga samo odgađaju, upotrebljavajući samo dopušten način ograničenja poroda. Dok bračni parovi, koji se odaju onamizmu, baš u tom griješe, što hoće da na taj način potpuno isključe mogućnost začeća i

rađanja, upotrebljavajući nedopušteni način ograničavanja poroda. Zato je bračni onanizam u svojoj biti zao, jer svojevoljno izigrava zakon Božji! To treba da zapamte oni, koji su postali robovi bračnog onanizma, jer nikad ne će moći postići one plodove, koje postižu supruzi služeći se periodičnim uzdržavanjem.

Još jednom naglašavamo, da sve to ne ide bez ozbiljne autodiscipline, bez žrtve — koji puta i velike. No tome se ne treba čuditi: bez autodiscipline, bez žrtve, kod nas ljudi ne postiže se ništa veliko i na samom naravnom području. Križ je kudikamo više stalan pratilac svega velikoga i lijepoga na nadnaravnom području, jer križ je odabrao Gospodin kao svoj životni put. A s druge strane, upravo to vjerno poštivanje prirode i Božjeg zakona, vjernost autodisciplini i nekoj spremnosti na žrtve donosi čovjeku radost i veselje, koliko ga uopće ovdje može biti.

Zato liječnici ne mogu dosta naglasiti, da se supruzi vježbaju u svladavanju od prvih godina braka. Iako imaju pravo, da svaki dan upotrebe svoj bračni odnošaj, neka to ne čine bez mjere i razbora. Jer može nešto biti dopušteno u braku a ipak se protivi osnovnom zakonu ljubavi. Supruzi, koji se znaju disciplinirati, dokazuju da ih u bračnom životu ne vodi neki nagon nego u prvom redu razum.

Zato blago onim mladim bračnim parovima, koji su znali, da je svladavanje seksualnih poriva prije braka najbolja škola za sreću u budućem bračnom životu. Takvima nije teško ni shvatiti ni ostvariti zahtjeve, koje periodično uzdržavanje stavlja na mlade bračne parove.

Liječnik prepušta misionaru da kaže završnu riječ.

Plodovi ovakve metode očiti!

Po plodovima njihovim poznat ćete ih, rekao je Isus Krist. — Ima li kakvih vidnih plodova, na koje možemo pokazati, da su zaista u prilog i na olakšicu ovog teškog bračnog stanja u svijetu? — Na to pitanje možemo pozitivno odgovoriti.

Ponajprije nas upozoravaju liječnici, koji su se ovim problemom duže bavili, da je ovom metodom uvelike *uklonjen strah* kod onih žena, koje su se neprestano bojale poroda u ono doba, kad im nije bio poželjan. Zbog tog straha mnoge su žene postale frigidne — hladne u bračnim odnošajima. A otkad su po ovoj metodi sigurne, da ne mogu začeti, u 75% slučajeva psihički su se smirile, a patološke (bolesne) su pojave same od sebe iščezle.

Još se veći rezultat očitovao u onim obiteljima, koje su pomoću ove metode mogle organizirati rađanje svoje djece. Jedan mladi bračni par izjavljuje ovo: »U sedamnaest godina braka imali smo šestero djece. Zahvaljujući ovoj metodi, mi smo uvijek mogli točno odrediti, kad će se povećati obitelj. Za svaki dolazak djeteta pripravili smo se fizički i moralno. Nije nas nijedno iznenadilo. A sve ono, što smo trebali pretrpjeti uzdržavajući se povremeno i vodeći evidenciju o svojim promjenama, stostruko je nadoknađeno većom bračnom ljubavi, koja se još više usavršila i utvrdila žrtvama. Napose je poraslo zadovoljstvo gledajući, kako se djeca razvijaju i napreduju tjelesno i duševno: u tom smo vidjeli pravi blagoslov Božji. Mi osjećamo, da je u našoj zajednici — Bog! Duh Sveti izlijeva obilje milosti! Događa se upravo ono — po riječima Svetog Pisma — »što oko nije vidjelo, što uho nije čulo i što srce ljudsko nije doživjelo, to Bog pripravlja onima, koji ga ljube« (1 Kor 2, 9).

I vi, dragi roditelji, možete imati ove plodove. Ali za to treba nužno ispuniti jedan uvjet.

Bog pomaže onima, koji su dobre volje

Dr. Van der Stappen, jedan od najistaknutijih specijalista termične metode, sveo je cijelu bračnu terapiju na ovu stožernu točku: *Treba imati smjelosti, da se ljubimo, kako treba . . . a najizabranija metoda, da se dođe do izvjesne savršenosti u toj ljubavnoj umjetnosti, sastoji se upravo u strpljivoj uzdržljivosti.*

Shvaćaju li bračni parovi, kakav duhovni kapital time stiču? Oni će se poslužiti svojom bračnom uzdržljivošću ponajprije zato, da tim kao žrtvama prikazanima Bogu posvete svoju obitelj, a zatim i sve obitelji u svijetu. Ujedno neka im je na pameti, da će svojom žrtvom pomagati svima, koji su Bogu zavjetovali čistoću, jer ih oni napose razumiju.

Dragovoljno primiti i svojevoljno izvršiti volju Božju u braku nije samo dužnost, koja se postiže uz mnoge žrtve, nego je to također ona dužnost, koju Bog posebno pomaže izvršiti pomoću svoje jakosti. Bog daje tu snagu u sakramentu svete ženidbe. A glavna je svrha tog sakramenta da što više umnoži uzajamnu ljubav među bračnim drugovima, i time što uže sjedini sa životom Isusovim i njegovim križem. To stvarno uči sv.

Pavao pišući: *Muževi, ljubite svoje žene, kao što je Krist ljubio Crkvu i sav se žrtvovao za nju. — Žene, ljubite svoje muževe i pokoravajte se njima, kao što se Crkva pokorava Kristu!*

Možda se u tom osjećate slabi zbog tolikih dosadašnjih grijeha u braku. Ako ste *ljudi dobre volje*, onda je najbolje i najsigurnije sredstvo: obavite sada dobru ispovijed i počnite češćim primanjem sv. Pričesti. To bi trebali svi bračni parovi činiti napose na dan godišnjice svoga vjenčanja. A Srce Sina Božjega, koje će živo zakucati u taj dan uz vaša srca, dat će uvijek toliko utjehe i snage, da uzmognete ostati vjerni Njemu i među sobom!

Napomena: Ova pouka pretpostavlja, da je čitatelj upućen u osnovne dužnosti muža, odnosno žene. Zato se u njoj ne ponavlja ništa od onoga, što je o braku uopće rečeno kao Božjoj ustanovi, niti također o pravima oženjenih u braku i njihovim općim dužnostima. Tko to želi bolje upoznati, neka uzme još i one brošure, koje će ga u to uputiti. U tu svrhu neka se obrate na svoga župnika.

Literatura:

L'ami du clergé — 11. I 1962. L. Buhr..

Dr. Sacha Geller — La temperature guide de la femme, Paris 1960.

Dr. E. Mourgues — La régulation des naissances, Paris 1961.

Dr. Bernard et Dr. Annik Vincent — La grande joie d'aimer, Paris 1962.

Dr. H. Frühauf — Ehe und Geburtenregelung, 4. Auflage, Mainz 1957.

Dr. Ch. Mertens de Wilmars — Psycho-pathologie de l' anti-conception 1955.

Cl. Duval - Aunont — Les problèmes de la natalité an foyer — Paris 1957. 12. éd.